

بازرگانی نازاد

نادهم سمیس

گومانی تیدا نیه که تاکهکان سهرمایهکانینان دهخهنه خزمهتی پیشهسازی ناخوییهوه، و ههولئی زۆر دهدن بهمهستی ئاراستهکردنی ئه و پیشهسازییه به ئومیدی ئهوهی بهرهمهکهی زیاترین بههای ههبیته.

بهرهمهپینانی پیشهسازی بریتییه له زیادکردنی شتیك بۆ ئه و بابهتهی یان مادهیهی که ئه و پیشهسازییهی لهسهر بهنده یاخود تیایدا بهکارهاتوه.

برپی قازانجی خاوهن کارهکه هاوگونجاو دهبیته لهگهڵ بههای بهرهمهکهدا، جا زۆر بیته یان کهم. بهلام خهلی سهرمایهکانینان تهنها له پیناوی قازانجا دهخهنهگهر، لهبهر ئهوه ههولئی بهردهوام دهدن که سهرمایهکهیان بخهنه ئه و پیشهسازییهوه که بهرهمهکهی زیاترین بههای دهبیته، یان که دهکریت بگوردریتهوه به زیاترین برپی کونجاو له پاره یان کهلوپهلی دیکه.

بهلام زۆربهی جار، برپی دهستکهوتی سالانهی ههر کومهلگایهک بهتهواوهتی بهکسان دهبیته لهگهڵ بههای لهباری ئالوگۆری سهرجهمی بهرهمهی سالانهی پیشهسازییهکهی. یاخود رونتر بلین، بهکسان دهبیته بهو بههایهی لهباره بۆ ئالوگۆر. ههروهک چۆن ههموو تاکهکان ههولئی زۆر دهدن که سهرمایهکانینان بخهنه خزمهتی پیشهسازی ناخوییهوه و ئاراستهکردنی ئه و پیشهسازییه که دهشیته بهرهمهکهی زیاترین بههای لهباری ههبیته. بهههمان شیوهش پینویسته تاکهکان تا له توانایاندا ههیه ههولئی زیادکردنی داهاتی سالانهی کومهلگابدهن تا بهرزترین ئاست. له واقیعدا² ئه و کهسه نایهویته له سهرجهمی قازانجی گشتی زیادبکات بهلکو ئه و ئاگاداری ئهوهنیه جی زیادیهک پشکەش دهکات. ئه و کهسه ههولئی پاراستنی ئاسایش و سهلامهتی خوی دهدات، ئه ویش لهریگهی بهباشتر زانینی یارمهتیدانی پیشهسازی ناخوییهی له بهرامبهر پیشهسازی بیانیدا.

له کاتی ئاراستهکردنی ئه و پیشهسازییه ناخوییهشدا به شیوازیك که بههای بهرهمهپینانی تا بهرزترین ئاست زیادبکات، ئه و کهسه بهم کاره تهنها خهمی بهرژهوهندی و قازانجی تاکهکهسی خویته. ئه و کهسه لهم بارهدا (یاخود له زۆربهی بارهکانی تردا) به چهند دهستیکی نهپینی دهبریت بهرپوه که ئامانجیک یان مهبهستیکیان ههیه، یان ئامانجیکه که ههرگیز بهشیك نهبووه له ئامانجی ئه و. ئه و راستیهش که ئهوه بهشیك نهبووه له ئامانجی ئه و کهسه، هیچ زیانیك به کومهلگا ناگهیهنیته.

له ریگهی کۆشکردهنیهوه له پیناوی بهرژهوهندی تایبهتی خویدا، زۆربهی کات قازانجی کومهلگا زیاتر دهکات وهک ئهوهی بهمهبهست ویستیتهی پهرهی پینادات و زیادبکات. ههرگیز نهمدیوه شتیکی جوان و باش له کاری ئهوانه کهوتبیتهوه که بازرگانی له پیناوی بهرژهوهندی گشتیدا دهکهن. ئه مه

زۆرله خۆكردنئىكى ناباوه له نيو بازرگانه كاندا و بهتەها پيوستمان به چەند وشەيهك هەيه تا وایان لئىكهين وازيلبين.

هەموو تاكئىك له پئىگەى ناوخۆيى خۆيهوه دەتوانئىت بەشپوهيهكى ئاشكرا دەستنیشانى ئەو پيشەسازييه ناوخۆييه بکات که قازانجى پئىدەگەيه نيئ ئەگەر سەرمايه كەى تئيدا بختەگەر، لەبەر ئەوهى رئيتئىدەچئت بەرهەمى ئەو پيشەسازييه بەرزترین بەهاى هەبئت. لەو هەلسەنگانندنەشيدا له سياسەتمەدار و پياوانى ياسا باشتر دەبئت ئەگەر داواى راوئىزى لئىكرا. لەبەرمبەردا ئەگەر سياسەتمەدار بيهوئت كەرتى تايبەت ئاراستەبکات بە ئاراستەى ئەو شپوهيهى که خەلک سەرمايه كانيان بختەگەر، بەتەنها خۆى بەو مەسەلەنەوه ماندوو ناکات که پيوستيان بە بايەخ هەيه، بەلکو دەسەلاتئىك دەبەخشئتە خۆى که بەتەها لەلایەن تاکەکانەوه متمانەى پئىدەکرئت نەك لەلایەن هئىچ پەرلەمان و ئەنجومەنىكى پيرانەوه. که ئەوهش دەسەلاتئىكە که دەکرئت پەكجار مەترسیدار بئت ئەگەر بکەوئتە دەستى پياوئىك که ئەمەندە گەمژەيى و ئازايەتى هەبئت تا وایلئبکات هەست بکات له توانيدا هەيه ئەو کارە بکات.

قازانجى نەتەوهيهك له بازرگانىکردنيدا لەگەل نەتەوهكانى تردا لەوهدايه که بتوانئت بە هەرزانترین نرخى لەبار بکړئت و بە گرانترین نرخى لەبار بفرۆشئت. بەم پئيشەش وهك بازرگانى لئيدئت له پەيوەنديدا بەو خەلکە جياوازانەوه که مامەلەيان لەگەل دەکات. بەلام رئىگەى تئیدەچئت که بە نرخئى هەرزان بکړئت کاتئىك هانى هەموو نەتەوهکان دەدات بۆ نازادى تەواوى بازرگانى تاوهکو بتوانن ئەو کەلوپەلەنە هاوردهبکەن که خۆيان نەيانتوانيوه له ناوخۆدا بەرهەمى بهئین.

لەهەمان کاتيشدا و بە هەمان هۆکار، زۆر لەبارە نرخ بەرز بکاتەوه کاتئىك بازارهکات جمەيانئىت له زۆرتين ژمارەى لەبارى بەشداربووان.

له بەشى پئيشووى ئەم بەرگەدا، هەولمدا دەريخەم که چەندە ناپئويستە (تەنانەت لەروى بنەماى سيستمى بازرگانى روتەوه) کۆتوبەندى ناناىسى بسەپئيرئت بەسەر هاوردنى کەلوپەلدا لەو ولاتانەوهى که واتە ماشادەکرئین که بازرگانىکردن لەگەلئاندا سوئىكى ئەوتوى نیه.

بەهەر حال، هئىچ شتئىك لەو رئىبازى هاوسەنگييه بازرگانىيه بئماناتر و پوچتر نیه که لەسەر بنەمايهوه هەموو جوړەکانى کۆتوبەند دامەزراوه که پئيشتر باسکرد.

کاتئىك دوو ناوچە بازرگانىدەکەن لەگەل يەکترا، ئەو رئىبازە وایبۆدەچئت که ئەگەر بئتوو هاوسەنگى بازرگانى دادپەروەرانه بئت، بەو پئيه هئىچ کامئىکيان زەرەر و قازانج ناکەن. ئەگەر تاى تەرازوووه که

به لای یه کیکیاندا لهنگه ری گرت، نهوه مانای وایه لایه کیان قازانج دهکات و لایه کی تریش زهره، نهویش به هاوگونجاوی لهگه ل لاریونه وهی تهرازوه که له ناستی ناوهرات. ههردوو گریمانکه هه لهن.

نهو بازرگانیناهی که له ریگه ی حکومه تهوه دهکرین و قورغکراون، دهکریت بینه (که لهراستیشدا بونه ته) مایه ی زیان بو نهو ولاته ی که نهو بازرگانیه ی دامه زرانده له پیناوی بهرزه وهندی خویدا. دواتر ههول ددهم رونیکه مهوه. به لام بازرگانی به دور له هیز و کوتوبه ند، که به شیوه یه کی سروشتی و سیسته ماتیکه جیبه جیده کریت له نیوان دوو ولاتدا، دهکریت به ردهوام سودبه خش بیت، ته نانه ت نهگه ر بیو هه یسه یه کسانیش نه بیت له نیوان ههردوو لادا.

به هه لسه نگانندیکی له م جوړه، نه ته وهکان فیری نهوه بوون که بهرزه وهندیان له هه ژارکردنی ولاته دراوسیکانینادیه. نهو هه لسه نگاننده وایکردوه که نه ته وهکان به چاوی به خیلیه وه برواننه گه شه و خوشگوزهرانی نه ته وهکانی ترهوه که مامه له ی بازرگانینان لهگه ل دهکات. ههروه ها قازانجکردنی نهو ولاتانه به زهره ی خو ی دهزانی. بازرگانیکردنی نیوان ولاتان که پیویسته سروشتی بیت، وهک بازرگانی نیوان تاکه که سهکان وایه (که وا چاوه پروان دهکریت یه کی تی و هاوپییه تی لیبه که ویته وه) به لکو به پیچه وانه وه بوته خاکیکه به پیژ بو مملانی و دوژمنایه تی. ته ماعی گه وری پاشا و وهزیرهکانی نهو روپا له سهده ی رابردوو و نیستادا کوشنده تر و زهره به خشر نه بوه له به خیلی و حه سودی بیتامی بازرگان و پیشه وه رهکان. سته مکاری و توندوتیژی سه رکردهکان شه رانگیزییه که هاوته مه نی مرؤفایه تییه. و نه وهش که زور خه ممه نه وهیه که چاره سه ری که نه بیت که سروشتی په یوه ندی مرؤی خو ی بیدوزیته وه. به لام ته ماکاری قیزه ون و رؤحی قورغکردنی نیو بازرگان و پیشه وه رهکان که به هیه شیوه یه ک سه رکرده ی مرؤفایه تی نین و ناشین، راستناکریته وه و چاره سه ری نیه و ریگه ی پیناگریت له وهی که چیر نارامی خه لکانی تر نه وروژینن. نهو شته ته نها له ریگه ی بازرگان و پیشه وه رهکان خو یانه وه دیته دی.

رؤحی قورغکردن که له بنه چه وه نه م ریبازی هیناوته بوون و بلاویکردوته وه، چینگه ی گومان نیه، نه وانه شی که وهک وانه وتویانه ته وه و له سه رتاوه بانگی شه یان بو کردوه، به بی گومان نه وانه ده به ننگن، به هه مان شیوه ی نه وانه ی که په سه ندیان کردوه و پروایان پیه یناوه. هه ر ولاتیک بگریت، بهرزه وهندی زورینه ی دانیشته وانه که له وه دایه که توانایان هه بیت هه موو شتیک به هه رزانترین نرخ له بار بکرن (که پیویستیشه به ردهوام وا بیت). نه م مه سه له یه ش نه وهنده روونه که ده بیته گالته ی مندالان نهگه ر هه ولی نه وه بدهین راستیه که ی سه لنین، و هیه بواری نه وهی تیدا نیه گومانی لیبه که یین، مهگه ر هه له ی بازرگان و پیشه وه ره لایه نگرهکان بیانه ویته بی شوینن. بهرزه وهندی نه وان له م باره دا به ته واهتی دژی بهرزه وهندی زوربه ی خه لکه.

بەھەرھال، سەرباری ئوھوی کە دەولەمەندی و سامانداری دەولەتانی دراوسی مایە می مەترسی گەورەییە لە جەنگ و سیاسەتدا، بەلام لەروی بازرگانییەو زۆر زۆر بەسودە. لەکاتی دوژمانکاریدا، دەکریت سەرودت و سامان وا لە دوژمنەکانمان بکات بتوانن چەک و تەقەمەنی و سوپای بەھیز و بەتواناتر لەوانە ئیمە بەیننە مەیدان. بەلام لەکاتی ئاشتی و بازرگانیدا، دەبیت وایان لیبکات کەلوپەلەکانیانمان لەگەڵ پالوگۆربکەن بە نرخیکی بەرز، و دەبنە بازرپکی باشتر بۆ بەرھەمە پیشەسازییە راستەوخۆکانمان یان ھەر شتیکی دیکە کە دەکریت بکەردیت لەگەڵ ئەو بەرھەمانەدا. ھەرودەک چۆن دەولەمەندیک دەبیتە کرپاریکی باشتر لەلای خاوەن پیشەکان و لە ھەژاریک برەوی زیاترە، ولاتانی دەولەمەندیش بە ھەمان شیوەن.